

Literary Research

Year19, NO. 77

Falii 2022

 DOI: <https://doi.org/10.2634/Lire.19.77.149>

 DOR: [20.1001.1.17352932.1401.19.72.7.5](https://doi.org/10.2634/Lire.19.77.149)

The Representation of Violence against Women in the Novels “The Infatuations” by Javier Marias and “On Foot” by Belgheis Soleimani

Masoume.zarekohan¹, azardaneshgar²

Received: 15/2/2021

Accepted: 28/9/2021

Abstract

In this paper, the rage and violence against women have been studied in two different cultures (Western-Iranian) in an analytic-comparative manner, which explicitly depicts how this rage and violence strengthens the patriarchal foundations and sacrifices or even eliminates women. After investigating the theories connected with the feminist criticism and specifically its most significant component i.e. violence against women, the present research analyzes the examples of typical and thematic violence in the two novels of “The Infatuations” by *Javier Marias* and “On Foot” by *Belgheis Soleimani*, so that it can unveil the violence against women in these two novels. The analyses show that notwithstanding the different beliefs in the two communities, violence against women is far identical but only different in their type of imposition.

Keywords: *Violence against women, infatuation novel, pedestrian novel, contemporary Persian novel.*

¹Phd student of Persian Language and Literature, Islamic Azad University, Karaj, Iran
Email: masoume.zare1980@gmail.com

²*Assistant Professor of Faculty of Persian Language and Literature, Karaj Branch, Islamic Azad University, Karaj, Iran. a.daneshgar2015@gmail.com
orcid id: 0000-0001-9048-4325

پیشینه پژوهش
رتال جامع علوم انسانی

Extended Abstract

1. Introduction

In this article, after stating the theoretical foundations of the research, the examination of specific and general violence, as well as type and subject violence that is a subset of feminist criticism, is discussed, then the representation of violence against women in two novels. In fact, the novels "The Infatuations" by Javier Marias and "On Foot" by Belqeis Soleiman are mentioned, which analytically-comparatively shows that in the societies mentioned in the novels there is violence against women in various ways and many of these violences are made up of false beliefs, which the society has imposed on the individual.

2. Literature Review

In this section, the different meanings of violence have been examined first, and then the analysis of its types and feminism and violence against women have been mentioned.

2.1. *The meaning of violence*

2.2. *Feminism and violence*

2.3. *Types of violence against women.*

3. Methodology

The research method in this article is analytical-comparative based on the theory of feminist literary criticism and the review of theories of this criticism. The component of violence against women is one of the key and main issues of feminists and their movement; The fight against women's violence has been going on since the 1970s. In this article, the authors have examined two novels with two different languages and cultures, as well as the difference between two different social classes, which shows that violence against women does not belong to a specific class or to a specific culture and country, and this violence shows itself in different ways in all societies.

Results

The results of the research showed that the dimensions of violence against women in the novel "Infatuations" and the novel "Walking" despite the horrific violence such as murder that was observed in both novels; One is to obtain and the other is to destroy obvious violence against women. The main actions of the main female characters in both novels include: silence, submission, crying, sense of inferiority, mental

expressions, etc.; which the patriarchal system of the society they live in has imposed on them.

References

1. Abbott, Palma; Wallace, Claire. (1391). *Sociology of Women*. Translation by Manijeh Najm Iraqi. Tehran: Ney Publishing.
2. Azazi, Shahla. (1376). *Sociology of the family*. Tehran: Roshangaran Publishing House and Women's Studies.
3. Bresler, Charles. (2016). *An introduction to the theories and methods of literary criticism*. Translated by Mustafa Abedini Fard. Tehran: Nilofar.
4. Payandeh, Hossein. (2008). "Simin Daneshvar, Postmodern Shahrzadi". *Book of the Month of Literature and Philosophy*, Vol. 6, pp. 72-81.
5. Jahanbeglu, Ramin. (2004). *Iran in search of modernity*. Central Tehran.
6. Hosni Fard, Abdul Rahman. (1379). *Collection of articles on Islam and feminism*. Volume one: Qom: Ma'arif Publications.
7. Dekhoda, Ali-Akbar. (1373). *Dictionary*. The first edition of the Tehran New Period: Tehran University Press and the cooperation of Rozeneh Publications
8. Rahmati, Mohammad Sadeq. (1371). *Contemporary Social Psychology*. Qom: Sina Publishing House.
9. Robbins, Ruth. (2018). *Literary Feminisms*. Translation by Ahmad Abu Mohoboob. Tehran: Afraz.
10. Siraj, Seyed Ali. (2014). *Women's Discourse*, Tehran: Roshangan Publications and Women's Information.
11. Soleimani, Balqis. (2018). *on foot*. Tehran: Chashma.
12. Shekhavandi, Daoud. (2006). *Sociology of deviations and social problems of Iran*. Tehran: Qatra.
13. Shahbazi Moghadam, Nahid; Sadafishan, Sara. (2016). "The basic structure of violence in the novel and its effect on violence and aggression against women from a western perspective". *Year 7, Issue 1*, pp. 29-44.
14. Gholami, Hamida; Bakhshizadeh, Masoume. (2012). "Iranian women's poetry and women's style and dialect". *Specialized Quarterly Journal of Persian Poetry and Prose Stylogy (Baharadeb)*. The sixth year, pp. 225-244.
15. Farsian, Mohammad Reza (2008). "Gender in Vocabulary". Thesis for obtaining a master's degree, University of Tehran.
16. Figs, Kate. (2004). *Women and discrimination, gender discrimination and the myth of equal opportunities*. Translated by Esfandiar Zandpour and colleagues. Tehran: Gol-Azin.
17. Magargee. E.I.(1982). *Psychological determinants and correlates of criminal violence*. In. m. wolfgang N. weiner (ED), *criminal violence*, Beverly hills, CA: saga.

فصلنامه

سال ۱۹، شماره ۷۷، پاییز ۱۴۰۱، ص ۱۴۹-۱۷۲

مقاله پژوهشی

DOI: <https://doi.org/10.2634/Lire.19.77.149>

DOR: 20.1001.1.17352932.1401.19.77.7.5

بازنمایی خشونت علیه زنان در رمان «شیفتگی‌ها» اثر «خابیر ماریاس» و رمان «پیاده» اثر «بلقیس سلیمانی»

معصومه زارع کهن^۱؛ دکتر آذر دانشگر^{۲*}

پذیرش مقاله: ۱۴۰۰/۷/۶

دریافت مقاله: ۱۳۹۹/۱۱/۲۷

چکیده

در این پژوهش با فرض این که نظام مردسالاری در دو جامعه غربی- ایرانی دیده می شود به روش تحلیلی-تطبیقی در دو رمان «پیاده» اثر «بلقیس سلیمانی» و «شیفتگی‌ها» اثر «خابیر ماریاس» به بررسی خشم و خشونت علیه زنان که مهمترین مؤلفه این نظام است، می پردازد و خشم و خشونت را در انواع گوناگون آن در این دو رمان جستجو می کند. این پژوهش نشان می دهد که خشونت علیه زنان در ابعاد گوناگون در این دو رمان دیده می شود و کنش شخصیت‌های محوری در برابر این خشونت در هر دو رمان نسبتاً یکسان است.

کلیدواژه‌ها: خشونت علیه زنان، رمان شیفتگی‌ها، رمان پیاده، رمان فارسی معاصر.

۱۴۹

فصلنامه پژوهش‌های ادبی سال ۱۹ شماره ۷۷، پاییز ۱۴۰۱

۱. دانشجوی دکتری زبان و ادبیات فارسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد کرج

masoume.zare1980@gmail.com

۲*. استادیار زبان و ادبیات فارسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد کرج. نویسنده مسئول

a.daneshgar2015@gmail.com

orcid id: 0000-0001-9048-4325

۱. مقدمه

قرون متمادی است که در جوامع گوناگون مردان از قدرت بیشتری نسبت به زنان برخوردارند و بالطبع قوانین کاملاً مردانه، و اهرم‌های قدرت در دست مردان است و هر آنچه باب میل مردان نیست، قابل پذیرش نیست. زنان در جامعه، غیر یا دیگری هستند که گاهی از مرکز دور، و به حاشیه رانده شده‌اند؛ این دور نگه‌داشتن‌ها که محصول برساخته فرهنگی در جوامع است، زن را ضعیف و تحت فشارهای خشونت‌بار جسمانی و روانی قرار داده است که از آن با نام سنت در جوامع یاد می‌شود؛ سنت‌های دست و پاگیری که بیشترشان زن را محکوم می‌کند و مرد می‌تواند با به کارگیری خشونت به آن دامن بزند و آتش آن را شعله‌ورتر سازد. واکاوی علل این موضوع به دو حوزه جامعه‌شناسی و روانشناسی مرتبط است. جامعه و خانواده‌ای که فرد را با فرهنگ و خرده فرهنگ‌های صحیح و غلطش رشد می‌دهد، قطعاً در بالندگی مثبت و منفی روان فرد دخیل است. خشونت نوعی آموزش است که فرد از کودکی با آن روبه‌روست و نتیجه آن بروز واکنش پرخاشگرانه‌ای است که می‌تواند مانند بیماری واگیردار به جامعه سرایت کند و جامعه را ناامن سازد بویژه برای قشری که به حاشیه رانده شده است و «دیگری» به شمار می‌رود.

در این جستار پس از بیان مبانی نظری تحقیق به بررسی خشونت‌های خاص و عام و همچنین خشونت‌های نوعی و موضوعی پرداخته شده که زیر مجموعه نقد فمینیستی است؛ سپس به بازنمایی خشونت علیه زنان در دو رمان «شیفتگی‌ها» اثر «خابیر ماریاس» و رمان «پیاده» اثر «بلقیس سلیمانی» اشاره شده که به صورت تحلیلی - تطبیقی بیانگر این است که در جوامع موردنظر رمانها خشونت علیه زنان به شیوه‌های گوناگون وجود دارد و بسیاری از این خشونت‌ها نیز ساخته باورهای غلطی است که جامعه به فرد تحمیل کرده است.

هدف آرمانی این‌گونه پژوهش‌ها، که همگی بر موضوعی مشترک تأکید می‌کند، پایان-دادن خشونت علیه زنان است.

«خابیر ماریاس» در بیستم سپتامبر ۱۹۵۱ در مادرید به دنیا آمد. نویسنده و مترجم و روزنامه‌نگاری چیره دست و یکی از مهمترین نویسندگان اسپانیاست. آثارش به ۲۴ زبان ترجمه شده است. پدرش مدرس و فیلسوف بود. در کودکی مدتی همراه پدر به امریکا

_____ بازنمایی خشونت علیه زنان در رمان «شیفتگی‌ها» اثر «خابیر ماریاس» و رمان «پیاده» اثر...

رفت و چند سالی آنجا زندگی کرد. نوشتن را از نوجوانی آغاز کرد؛ اما ترجمه را بعد از فارغ التحصیلی از آثار نویسندگانی چون هاردی، فاکنر، آبدایک، ناباکوف، فاکنر و شکسپیر به اسپانیایی دنبال کرد. بعد از دریافت جایزه ملی بهترین ترجمه، حدود دو سال در دانشگاه آکسفورد به تدریس ادبیات اسپانیایی پرداخت. در سال ۱۹۹۲ رمان «قلبی به این سپیدی» را نوشت که بسیار مورد توجه قرار گرفت. وی جوایز فراوانی دریافت کرده که از جمله آنها جایزه سلطنتی ردوندا است؛ در سال ۲۰۱۳ برنده جایزه ارزشمند فورمنتور شد. «شیفتگی‌ها» نام رمان دیگری از ماریاس است که در سال ۲۰۱۷ در اسپانیا و در سال ۱۳۹۷ در ایران ترجمه و توسط نشر چشمه چاپ شد.

«بلقیس سلیمانی» داستان‌نویس، منتقد ادبی و پژوهشگر در سال ۱۳۴۲ در رابر استان کرمان متولد شده است. او کار خود را با رمان «بازی آخر بانو» آغاز کرد. این رمان اثر نسبتاً متفاوت سلیمانی است و دو جایزه ادبی مهرگان (۱۳۸۵) و جایزه ادبی اصفهان (۱۳۸۵) را به دست آورد. از آثار او می‌توان به بازی آخر بانو (۱۳۸۴)، خاله بازی (۱۳۸۷)، به هادس خوش آمدید (۱۳۸۹)، روزخرگوش (۱۳۹۱)، سگ سالی (۱۳۹۲)، مارون (۱۳۹۵)، شب طاهره (۱۳۹۴)، من از گورانی‌ها می‌ترسم (۱۳۹۴)، آن مادران این دختران (۱۳۹۷)، پیاده (۱۳۹۷)، نام کوچک من بلقیس (۱۳۹۸)، پسری که مرا دوست داشت (۱۳۹۸) و مجموعه داستان بازی عروس و داماد (۱۳۸۶) و... اشاره کرد.

۱-۱ پیشینه تحقیق

مقاله پیش‌رو به بررسی خشونت‌های دو جامعه متفاوت با فرهنگ‌های گوناگون می‌پردازد. نویسندگان در دو رمان «شیفتگی‌ها» اثر «خابیر ماریاس» و «پیاده» اثر «بلقیس سلیمانی»، خشونت‌های ناشی از روان فرد و یا آنچه را برساخته فرهنگی است با خشن‌ترین حالت ممکن به تصویر کشیده‌اند تا خشونت علیه زنان را بازنمایی کنند. در این باره مقالاتی نیز نوشته شده است:

«بررسی مقایسه‌ای جلوه‌های خشونت علیه زنان در داستان‌های دختر غبار نوشته وندی ولس و کولی کنار آتش نوشته منیرو روانی پور»، نوشته مائده صلاحی مقدم و همکار. نشریه ادبیات تطبیقی دانشگاه ادبیات و علوم انسانی شهید باهنر کرمان. (۱۳۹۶) س ۹. ش ۱۶. ص ۲-۱۹. نویسندگان در این مقاله به خشونت علیه زنان و انواع آن دو فرهنگ و زبان متفاوت اشاره کرده‌اند که نتیجه این خشونت‌ها را سکوت زنان می‌دانند.

«خشونت علیه زنان در آثار محمود دولت آبادی»، نوشته حسن ذوالفقاری و همکار. مجله پژوهش زنان. (۱۳۸۸). دوره ۷. ش ۱. ص ۶۷-۸۶. نویسندگان این مقاله در پی مطالعه این هستند که چگونه متون ادبی، تمایزات جنسی در هر فرهنگ را بازتاب می‌دهد و چگونه به بازتابی تقسیم‌بندی جنسیتی می‌پردازد.

«بازتاب فرودستی و خشونت علیه زنان در رمان الکافره علی بدر»، نوشته زینب جعفرنژاد و همکار. مجله زن و مطالعات خانواده. (۱۳۹۷). ش ۴۱. ص ۱۱. ص ۸۵-۱۰۶. نویسندگان، اهداف خود را این گونه بیان کرده‌اند: تحلیل جامعه‌پذیری جنسیتی و تجربه خشونت توسط زنان در رمان.

«بررسی انواع خشونت‌های اعمال شده علیه زنان در رمان پریچهر» نوشته سوده مقصودی و همکاران. مجله زن و مطالعات خانواده. (۱۳۹۴). ش ۷. ص ۲۹. ص ۲۳-۴۰. مؤلفان مقاله با بهره‌گیری از نظریه‌های نقد ادبی فمینیستی به بررسی خشونت علیه زنان در رمان پریچهر پرداخته‌اند.

پژوهش‌های موردی از این قبیل به دنبال هدف آرمانی عدم خشونت و رفع ابعاد گوناگون آن در جامعه است. «عدم خشونت به همگان مربوط است؛ زیرا بُرد تاریخی آن از چارچوب ساده جامعه غرب فراتر می‌رود تا در ساختارهای فلسفی، مذهبی، سیاسی همه فرهنگها جا گیرد» (جهانگلو، ۱۳۷۸: ۱۳). بررسی رمانها و خشونت علیه زنان، اندیشه را به این سو می‌کشد که ادبیات تا چه اندازه می‌تواند زمینه مناسبی برای بیان خشونت و جلوگیری از عدم خشونت باشد. بررسی این دو رمان برای نخستین بار است که انجام می‌شود.

۲-۱ روش تحقیق

روش این مقاله تحلیلی- تطبیقی است که بر اساس نظریه نقد ادبی فمینیستی و بررسی نظریه‌های این نقد نوشته شده است. عامل خشونت علیه زنان یکی از مسائل کلیدی و اصلی فمینیست‌ها و نهضت آنان است که از دهه هفتاد میلادی تاکنون ادامه دارد. در این مقاله نویسندگان به بررسی دو رمان با دو زبان و فرهنگ متفاوت و هم چنین تفاوت دو طبقه مختلف اجتماعی پرداخته‌اند که نشان می‌دهد خشونت علیه زنان به طبقه خاص یا به فرهنگ و کشور خاصی تعلق ندارد و این خشونت‌ها در تمامی جوامع به صورتهای گوناگون خودنمایی می‌کند.

_____ بازنمایی خشونت علیه زنان در رمان «شیفتگی‌ها» اثر «خابیر ماریاس» و رمان «پیاده» اثر...

۱-۳ خلاصهٔ رمانها

۱-۳-۱ رمان شیفتگی‌ها

راوی داستان دختری به نام ماریاست. او در دفتر یک نشریهٔ ادبی مشغول به کار است. هر روز صبح قبل از رفتن به محل کار خود در کافه‌ای صبحانه می‌خورد. زن و مردی نسبتاً جوان و جذاب و در نهایت عشق و دلدادگی، پشت یک میز هر روز صبحانه می‌خورند و ماریا شاهد عشق آن دو است. بعد از خوردن صبحانه، مرد با ماشینی گران قیمت به محل کار خود می‌رود. زن مدتی به معاشرت با دوستان خود می‌پردازد و سپس کافه را ترک می‌کند. در روزهای بعد ماریا زن و مرد را نمی‌بیند و پیش خود فکر می‌کند که به مسافرت رفته‌اند و یا به هر دلیلی وقت نمی‌کنند به کافه بیایند تا اینکه به وسیلهٔ دوستش از قضیهٔ قتل مرد تاجر باخبر می‌شود. موضوع قتل را در سایتهای گوناگون دنبال می‌کند. مرد به شکل فجیعی توسط یک ولگرد خیابانی به قتل رسیده است. ماریا بعد از مدتی، زن (لوییزا) را می‌بیند که به همراهی دوستانش به کافه آمده است. برای عرض تسلیت نزد لوییزا می‌رود. او به گرمی با ماریا برخورد، و ماریا را به خانه‌اش دعوت می‌کند. ماریا بعد از پایان ساعت کاری به دیدن لوییزا می‌رود. مرد جوانی به نام خابیر دیاز وارلا که از دوستان و همراهان مرد تاجر بود به همراه شخصی دیگر به دیدن لوییزا می‌آیند. ماریا با دیدن خابیر ناگاه عاشق او می‌شود. چند روز بعد خابیر را در موزه می‌بیند و کم‌کم دیدارهایشان بیشتر می‌شود. خابیر در ابتدای رابطه به ماریا می‌گوید که عاشق لوییزا و منتظر است حال روحی او بهتر شود و به همین دلیل با اوست تا سختی زمان را کمتر حس کند. دیدارهایشان بیشتر و خصوصی‌تر می‌شود تا اینکه در صبحی که چشمانش را در رختخواب خابیر باز می‌کند، صدای یک مرد عصبانی را می‌شنود که در حال گفتن رازی است؛ از ادامهٔ صحبت‌ها متوجه می‌شود که این دو مرد قاتل میگوئل (شوهر لوییزا) هستند. ماریا صحبت‌هایی را که نباید می‌شنید، شنیده بود و حالا همه روابط تغییر خواهد کرد. بعد از چند هفته خابیر او را با اصرار به خانه‌اش دعوت می‌کند. خابیر مرد باهوشی است و متوجه شده که ماریا از راز او باخبر شده است و سعی می‌کند به ماریا بفهماند که میگوئل بیماری خطرناکی داشته و نمی‌خواسته است لوییزا و فرزندانش متوجه بیماری او شوند و به همین دلیل تصمیم گرفته است با سپردن لوییزا و فرزندانش به خابیر خودکشی کند؛ اما به گونه‌ای که لوییزا متوجه نشود خودکشی کرده ولی به او گفته‌اند که میگوئل به

۱۵۳

فصلنامه پژوهشهای ادبی سال ۱۹ شماره ۷، ۱۴۰۱ پاییز ۱۴۰۱

قتل رسیده است. ماریا این حرفها را قبول نمی‌کند و تصمیم می‌گیرد همه اتفاقات و افراد مرتبط با این قضیه را فراموش کند تا روزی که با جمعی از نویسندگان برای صرف شام به رستورانی می‌رود. لویزا و خابیر را عاشقانه با حلقه‌هایی در دست می‌بیند. وجدانش دوست دارد که همه چیز را به لویزا بگوید و همین وجدان گاهی نقشه کشتن لویزا را می‌کشد که چرا خابیر را از او گرفته است؛ اما فراموشی را بهترین داروی درمان دردهایش می‌داند.

۲-۳-۱ رمان پیاده

«پیاده» نام رمانی از بلقیس سلیمانی است که روایتگر غم سرشار زنی به نام انیس است که به امید سفیدبختی با مردی زن طلاق داده به نام کرامت ازدواج می‌کند که سر و سری سیاسی دارد و بسیار بددل و شکاک است. بعد از ازدواج، مدتی به اندوهجرد و سپس به تهران نقل مکان می‌کنند؛ در اتاقی ساکن می‌شوند. مرد دانشجو است؛ صبح از خانه خارج می‌شود و شب برمی‌گردد؛ روزی با دوستی به نام هوشنگ به خانه می‌آید که بعد از مدتی انیس متوجه می‌شود که هوشنگ فراری است و قصد دارد قاچاقی از کشور خارج شود. کرامت صبح‌ها وقتی از خانه خارج می‌شود در را روی زن قفل می‌کند تا شب که برگردد. روزی که انیس بعد از چند روز بیماری بی‌هوش می‌شود، هوشنگ قفل در را باز می‌کند و انیس را به درمانگاه می‌برد. این اتفاق باعث می‌شود که کرامت شک کند که هوشنگ به زن تعرض کرده است و این شک زمانی بیشتر می‌شود که انیس باردار است و هوشنگ گریخته است و کرامت مطمئن است که مردانگی ندارد و بچه از او نیست. بعد از چند روز کرامت هم زندانی می‌شود. انیس به گوران برمی‌گردد؛ اما پس از حرف و حدیثی که درباره‌اش می‌گویند او را از گوران تنها و بی‌کس فراری می‌دهند و آنگ بی‌عفتی به او می‌زنند. کرامت در زندان او را طلاق می‌دهد؛ در بی‌کسی کودک خود را به دنیا می‌آورد و در خانه پیرزنی ساکن می‌شود که همدم او باشد و هم کارهای او را سامان دهد. سالها با بدبختی و فقر دست و پنجه نرم می‌کند تا سرو کله هوشنگ پیدا می‌شود که او هم با کرامت زندانی بوده است و قصد دارد جبران، و با او ازدواج کند. این امر اتفاق می‌افتد؛ اما هوشنگ با نوزادی که در بغل انیس می‌گذارد کشته می‌شود. سرگردانی انیس ادامه دارد تا سر و کله دختری از اقوام انیس پیدا می‌شود. با دیدن کامران پسر بزرگ انیس تصمیم می‌گیرد عکس او را بگیرد و به گوران ببرد و به همه بگوید که کودک چقدر شبیه

_____ بازنمایی خشونت علیه زنان در رمان «شیفتگی‌ها» اثر «خابیر ماریاس» و رمان «پیاده» اثر...

کرامت است و به انیس تهمت زده‌اند. همین امر باعث می‌شود کرامت بیاید و انیس را دادگاهی کند و کامران را با خود ببرد. انیس با بدبختی خودش و کودکش (پسر هوشنگ) سر می‌کرد که این بار سر و کله برادرش پیدا می‌شود و با ضربات چاقو انیس را از پای در می‌آورد.

۲. بحث و بررسی

در این بخش ابتدا به بررسی معانی متفاوت خشونت پرداخته، و در ادامه به واکاوی انواع آن و فمینیسم و خشونت علیه زنان اشاره شده است.

۲-۱ معنای لغوی خشونت

خشونت در لغت: برآشفتگی، برافروختگی، تندخویی، عصبانیت و... (فرهنگ دهخدا: ذیل واژه) معنا شده است. خشم در لغت به معنای قهر، غضب و غیظ است (فرهنگ معین: ذیل واژه).

۲-۲ معنای اصطلاحی خشونت

در تعریف معنای اصطلاحی خشونت بین صاحب‌نظران توافقی وجود ندارد؛ لذا در ارائه تعریفی از آن، مشکلی اساسی وجود دارد؛ با این همه می‌توان گفت که در این تعریف، اجماعی نسبی وجود دارد که بر حسب آن خشونت این‌گونه تعریف می‌شود: «هرگونه تهاجم فیزیکی علیه هستی انسان که با انگیزه آسیب، رنج و یا لطمه زدن همراه باشد» (هزاره‌ای، ۱۳۸۳: ۱۷).

۲-۳ خشونت در مفهوم خاص

«لیکاف» و «کوچش» زبانشناسانی هستند که در مطالعه‌ای درباره خشم، اصطلاحهایی را بررسی کرده‌اند که برای بیان این حس در زبان انگلیسی-آمریکایی به کار می‌رود. آنان معتقدند احساسات، ساختار مفهومی فوق‌العاده پیچیده‌ای دارد. ساختار قاعده‌مندی در مورد تمامی اصطلاحهای به کار رفته برای بیان خشم وجود دارد. آنها در مورد چگونگی درک این اصطلاحها بیان می‌کنند که در زیر ساخت همه این اصطلاحها، ساختار مفهومی منسجمی وجود دارد و اینکه ماهیت بیشتر آنها استعاری و مجازی است (ملکیان، ۱۳۹۳: ۳۸).

مگارژی معتقد است: «خشونت شکل افراطی رفتار پرخاشگرانه است که احتمالاً باعث آسیب‌های مشخص به قربانی می‌شود» (مگارژی، ۱۹۸۲: ۸۵).

از نظر بهداشت جهانی، خشونت، کاربرد عامدانه نیرو یا قدرت بدنی از حیث اجبار یا تهدید یا ارعاب خود و دیگر اشخاص اعم از گروه‌ها و مجامع و بلکه کل جامعه است که می‌تواند تا نقص عضو و آسیب روانی و مرگ شخص نیز پیش برود. این خشونت در نظام اجتماعی ریشه دارد و اشخاص صرفاً کارگزاران منویات فرهنگی آن به شمار می‌آیند. خشونت از این نگره به سه مقوله معطوف به خود، معطوف به دیگری و معطوف به جامعه دسته بندی می‌شود که با اهداف اقتصادی و سیاسی و اجتماعی صورت می‌گیرد و جوانب جسمی، جنسی، روانی و حمایتی دارد (محمدی‌اصل، ۱۳۹۱: ۲۶).

به طور کلی خشونت را تلاش عمدی برای وارد آوردن آسیب می‌شناسند (رحمتی، ۱۳۷۱: ۱۳).

دریدا ریشه خشونت را در شکل‌های مختلف زبانی مورد بررسی قرار داده، و بر این باور است که زبان با ایجاد تمایزهای سلسله مراتبی که دارد، موجب روابط نامتقارن قدرت شده است. توجه دریدا به خشونت بنیادی و چگونگی استعمار شدن اقشار به حاشیه رانده شده را آشکار می‌کند که به دلیل تفاوتشان با گروه قدرتمندتر با امتیازات ویژه برای تحمیل بردگی و تسلط سیاسی خویش، حق ورود به قلمرو زبان را ندارند و در نتیجه نقشی در تولید معنا و بازنمایی نداشته‌اند (همان: ۳۱).

در زبان‌شناسی عامیانه مشاهده شده است که زبان گویشوران مرد حاوی واژه‌های خشن و زشت است. لیکاف نیز مدعی است که در زبان انگلیسی، مردان بیش از زنان از اصطلاحات زشت استفاده می‌کنند. او معتقد است زنان از عبارات خشن، بی‌ادبانه و دور از نزاکت استفاده نمی‌کنند. آنها متخصصان استفاده از حُسن بیانند (فارسیان، ۱۳۷۸: ۲۷).

۴-۲ خشونت در معنای عام

تعریف خشونت به معنای عام عبارت است از:

در حمله به دیگری در نتیجه هر عمل خشنی، مفهوم پرخاشگری مستور است؛ ولی همه خشونت‌ها الزاماً به صورت پرخاش خودنمایی نمی‌کند. خشونت پدیده‌ای چند بعدی است و کارکردهای مثبت و منفی دارد. در زبان عامه، پرخاشگری را تنها به

_____ بازنمایی خشونت علیه زنان در رمان «شیفتگی‌ها» اثر «خابیر ماریاس» و رمان «پیاده» اثر...

معنای زورورزی و خشونت به کار می‌برند؛ ولی چنین استنباطی می‌تواند اشتباه
آمیز باشد (شیخاوندی، ۱۳۸۶: ۲۵).

۳. فمینیسم و خشونت

فمینیسم، جنبشی سازمان یافته است برای دستیابی به حقوق برابر زنان در مقابل حقوق مردان که هدف آن «صرفاً تحقق برابری اجتماعی زنان نیست؛ بلکه رؤیای رفع تبعیض و ستم نژادی و طبقاتی و غیره را در سر می‌پروراند» (آبوت و همکار، ۱۳۹۱: ۳۲۲).

در دهه هفتاد میلادی توجه جامعه‌شناسان به پدیده خشونت علیه زنان معطوف گشت و پژوهشهای زیادی درباره این موضوع انجام شد. فمینیست‌ها خشونت در خانواده و بویژه خشونت علیه زنان را تحت تأثیر روابط قدرت در جوامع مردسالارانه می‌دانند. این گروه بر وجود ساختار نابرابر روابط قدرت میان زن و مرد در جامعه و نهادهای مختلف اجتماعی تأکید می‌کنند. بر اساس نظریات این گروه، ساختار جوامع مردسالارانه به مردان اجازه به کارگیری قدرت را نسبت به زنان می‌دهد که در آن خشونت نه تنها رفتار خشونت‌آمیز انفرادی را نسبت به زنان شامل می‌شود بلکه به مثابه رفتاری است که از جانب مردان جامعه درباره زنان جامعه اعمال می‌شود (اعزازی، ۱۳۸۳: ۴۷).

در گفتمان فمینیستی، زن در تضاد با مرد و نیز بر اساس تفاوتش با عوامل تعیین کننده ارزشهای جامعه تعریف می‌شود. زنان در این نظم مردانه به مثابه «عدم حضور»، «نبود» و «دیگری» تلقی شده‌اند. در نتیجه، زنان آن‌گونه که باید برای شکوفایی کامل ظرفیتهای وجودی خویش مجالی نداشته‌اند؛ زیرا به آنان به منزله شهروندانی نگریسته نشده است که فردیت و شخصیتی مستقل از مردان دارند (شهبازی مقدم و وظیفه‌شناس، ۱۳۹۵: ۳۰). زمینه موضوع زنان و خشونت را عمدتاً فمینیست‌های رادیکال انجام داده‌اند که نه تنها به تحقیق درباره شکل خشونت مردان نسبت به زنان بلکه به اتخاذ راهبردهایی برای رویارویی با آن نیز نظر دارند. به اعتقاد این گروه، خشونت مردانه به همه زنان از هر سن و سال یا طبقه اجتماعی مربوط می‌شود و یکی از راهکارهای اصلی مهار زنان در جوامع مردسالار است (آبوت و والاس، ۱۳۸۰: ۲۴۴).

فیگزر هدف فمینیسم و فعالیتهای آن را متعادل کردن حق و حقوقی می‌داند که آشکارا به سمت مردان گرایش پیدا کرده است (فیگزر، ۱۳۸۴: ۲۸۹).

برسler با دیدی متفاوتتر، هدف فمینیسم را این‌گونه مطرح کرده است:

هدف فمینیسم، تغییر نگرش تحقیرآمیز نسبت به زنان است به گونه‌ای که همه زنان دریابند که زن نه دیگری فاقد اهمیت بلکه انسانی است ارزشمند و برخوردار از همان امتیازات و حقوق متعلق به هر مرد. فمینیست‌ها امیدوارند با التزام شخص به ایجاد چنین تحولی، بتوانند جامعه‌ای بنا کنند که در آن صدای زن و مرد، واجد ارزشی یکسان تلقی شود (برسler، ۱۳۸۶: ۲۰۰).

دیدگاه برخی از پژوهشگران درباره خشونت علیه زنان بدین صورت است که آنها معتقدند زنانی مورد خشونت قرار می‌گیرند که خود خواستار خشونت هستند و این همان دید سنت‌گرا در این حوزه مطالعاتی است؛ اما فعالان جنبش فمینیسم این‌گونه نمی‌اندیشند. آنها معتقدند:

خشونت علیه زنان به هر شکلی که درآید، خواه به شکل تجاوز جنسی، کتک زدن، زنای محارم، آزار جنسی و خواه به شکل پورنوگرافی فراگیر، محصول فرهنگ مردسالار است که در آن مردان هم بر نهادهای اجتماعی و هم بر تن زن کنترل دارند. از وقتی زنان متوجه شدند که تجربه فردیشان از خشونت مردانه، مبنای عینی و منشأ اجتماعی دارد درصدد خلق نظریه فمینیستی برآمدند (هام، ۱۳۸۲: ۴۵۶).
 پر واضح است که جنبش فمینیسم با خشونت علیه زنان از هر نوعی رابطه مستقیم دارد. خشونت در امتداد تبعیض رخ می‌دهد؛ واکنشی که فرد صاحب قدرت بر فردی به صورت مالی، جانی و روانی وارد می‌کند که در سطح پایین‌تری از او قرار دارد. فمینیسم به منزله جنبشی ضد تبعیض و پایان خشونت علیه زنان را فریاد می‌زند.

حسنی فرد اهداف جنبش فمینیسم را به صورت کلی در چند سطر بیان کرده است:

۱. اصالت دادن به انسانیت افراد بدون توجه به جنسیت آنها؛ ۲. مبارزه با عقیده ناقص بودن زنان در زمینه‌های مختلف؛ ۳. ارائه دیدگاه جدید از علوم از دیدگاه زنان؛ ۴. برابری زن و مرد؛ ۵. نفی جداسازی نقش بین زنان و مردان؛ ۶. جلوگیری از خشونت‌های جنسی علیه زنان؛ ۷. برخورداری از هویتی مستقل از هویت پدر و شوهر (حسنی فرد، ۱۳۷۹: ۱۹۷).

فمینیسم با تمام کثرتش، یک هدف ساده و روشن و فراگیر را دنبال می‌کند و آن پایان دادن به سلطه نظام‌مند مردان بر زنان است (منسبریج و همکار، ۱۳۸۷: ۱۰)؛ مردانی که با ابزاری به نام خشونت در سراسر عالم گیتی، زن را مورد حمله رفتارهای زشت و ناشایست خود قرار داده و چون زنجیره‌ای محکم و ناگسستنی به هم وصلند. یکی از

_____ بازنمایی خشونت علیه زنان در رمان «شیفتگی‌ها» اثر «خابیر ماریاس» و رمان «پیاده» اثر...

عوامل اصلی این جنبش برچیده شدن خشونت علیه زنان است.

۴. انواع خشونت علیه زنان

۴-۱ خشونت نوعی

از انواع خشونت‌های نوعی می‌توان به خشونت آشکار و پنهان اشاره کرد.

۴-۱-۱ خشونت آشکار

خشونت آشکار زمانی رخ می‌دهد که فرد دارای اقتدار بدنی، روانی، اجتماعی و اقتصادی از قدرت خود، عکس تمایل دیگری و برای وادار کردن شخص به رفتارهای دلخواه خود استفاده کند. به علت اینکه مردان به منابع اقتدار بیشتری دسترسی دارند، امکان بروز خشونت از جانب آنها بیشتر می‌شود (اعزازی، ۱۳۸۰: ۲۸).

از آنجایی که بیشتر ملتها و فرهنگها زن را موجودی می‌دانند که باید برای رام کردن آن چون حیوان وحشی عمل کرد تا مطیع و فرمانبر شود، خشونت‌های آشکار نمود بیشتری می‌یابد.

۴-۱-۲ خشونت پنهان

خشونت پنهان به گفته جامعه‌شناسان با تکرار به امری طبیعی تبدیل شده است. «به گفته گالتونیک با نهادینه کردن خشونت ساختاری و درونی کردن خشونت فرهنگی، خشونت مستقیم نیز به صورت خشونت نهادینه شده در جامعه وجود خواهد داشت» (جهانبگلو، ۱۳۸۴: ۹۳). رسوم و سنت‌های دست و پا گیر در سراسر جهان جزء خشونت‌های پنهان است که خشونت‌های فراوانی را به زنان تحمیل کرده است. براندازی رسومی که در فرهنگ قومی و قبیله‌ای ریشه دارد، کار فرهنگی بسیار دشواری است.

۴-۲ انواع خشونت‌های موضوعی

در انواع خشونت‌های موضوعی می‌توان به خشونت‌های روانی، اقتصادی، جسمی و جنسی اشاره کرد.

۴-۲-۱ خشونت‌های روانی

خشونت‌های روانی را می‌توان زیرمجموعه‌ای از خشونت‌های پنهان دانست که مستقیم بر

روح و روان فرد تأثیر می‌گذارد؛ «هر نوع رفتار و گفتار خشنی است که سلامت روح و روانی فرد را با خطر روبه‌رو کند و آن عبارت است از: انتقاد ناروا، اهانت، تحقیر، تمسخر، توهین، فحاشی، تهدید، ازدواج دوباره، تهدید به طلاق، اعمال مالکیت، سوءظن، حسادت بیمارگونه، محدود کردن آزادی رفتار و حرکات، عدم آزادی در روابط اجتماعی با نزدیکان و فامیل، عدم اجازه خروج از منزل، حبس، اجبار به کارهای خلاف طبع، تهدید به بچه دزدی، تهدید به تخریب داراییهای زن و فرزندان، سوءاستفاده از فرزندان به منظور اطاعت همسر، متلک‌گویی و اجبار به دیدن تصاویر و صحنه‌های خلاف عفت» (کار، ۱۳۷۹: ۳۵۳).

۲-۲-۴ خوشنتمهای اقتصادی

خوشنتمهای اقتصادی این‌گونه تعریف شده است که:

هر نوع رفتار خشنی است که از روی قصد و نیت، فرد را در کارهای مربوط به اشتغال و دارایی، تحت فشار و آزار و تبعیض قرار دهد و مصداقهای آن عبارت است از: عدم پرداخت نفقه، بخل، کنترل و سواست‌گونه هزینه‌های منزل، دریافت اجباری حقوق زن، دریافت اجباری ارثیه، سوء استفاده یا دزدی اموال و دارایی همسر، ایجاد تنگنای مالی در خانواده، محرومیت‌های اقتصادی، عدم تأمین نیازهای ضروری همسر و فرزندان، تبعیضات و نابرابریهای اقتصادی فرد (کار، ۱۳۷۹: ۳۵۷).

برخی از خوشنتمهای پنهان، تن فروشی، محرومیت مالی و بازخواست مبلغی است که در اختیار زن می‌گذارند و مواردی دیگر.

۲-۲-۳ خوشنتمهای جسمی

هر نوع رفتار خشونت‌آمیزی که از روی قصد و نیت به آسیب و صدمات جسمانی منجر شود. مصداقهای آن عبارت است از: ضرب و شتم، مشت زدن، گاز گرفتن، سیلی زدن، خفه کردن، ضربه با شیء یا مشت، چاقوکشی، مثله کردن، زنده به گور کردن، سقط به دلیل جنسیت، اسیدپاشی، آزار به دلیل جنسیت جنین، خودکشی اجباری، شکنجه و قتل (همان: ۳۵۵).

۲-۲-۴ خوشنتمهای جنسی

خشونت جنسی عبارت است از:

_____ بازنمایی خشونت علیه زنان در رمان «شیفتگی‌ها» اثر «خابیر ماریاس» و رمان «پیاده» اثر...

هر نوع رفتار جنسی خشنی است که از روی قصد و نیت به منظور تهدید، سوء استفاده و صدمه جنسی انجام شود و مصداقهای آن عبارت است از: تجاوز به عنف، آزار جنسی و مزاحمت، تماس بدنی، قاچاق زنان، تجارت جنسی، بهره‌برداری تجاری بر مبنای جنسیت، زنا با محارم، ختنه دختران، قطع رابطه جنسی، حاملگی اجباری و اجبار به رابطه جنسی غیر طبیعی (همان: ۳۵۵).

۵. زبان زنانه در ادبیات و نمود خشونت علیه زنان در آن

داستان شعبه‌ای از ادبیات است که زنان در آن می‌توانند صرف نظر از جنسشان، کاملاً با مردان هم‌تراز شوند. گروهی از نامهای بزرگ به حافظه‌های ما هجوم می‌آورند تا اثبات کنند که زنان نه تنها می‌توانند رمانهای خوب پدید آورند بلکه می‌توانند بهترین رمانها را هم خلق کنند. هیچ یک از موانع آموزشی نمی‌تواند سد زنان در رسیدن به مواد داستانی باشد. هیچ نوعی از هنر نیست که این قدر از ضروریات انعطاف‌ناپذیر آزاد باشد (رابینز، ۱۳۹۸: ۱۱۰).

ویرجینا وولف در کتاب زن و ادبیات، دیدگاه هلن سیسکو را بازگو کرده که از طرفداران نگارش زنانه است: تعریف نگارش زنانه وجود ندارد؛ زیرا هرگز نمی‌توان آن را به قالب نظریه ریخت و قانونمند کرد که البته به این معنا نیست که نگارش زنانه وجود ندارد. زنان و مردان به شیوه‌های متفاوتی می‌نویسند. شاید ابتدا ویرجینا وولف بود که در مقالات خود چارچوبی برای مباحث بعدی در این زمینه به دست داد و هم او در زمره نخستین کسانی است که شیوه نویسنده‌گی زنان را مثبت ارزیابی کرد. به اعتقاد وولف، زن برای نوشتن آنچه در ذهن دارد با دشواریهای بسیاری روبه‌روست که بدیهی‌ترین آنها، ساختار جملات است. جملات موجود را مردان ساخته‌اند و خیلی سنگین‌تر و پرمطراقت‌تر از آن است که به کار زنان بیاید. زنان ناگزیرند آن قدر جملات را تعدیل کنند تا شکل طبیعی اندیشه آنان را به خود گیرد (وولف، ۱۳۸۹: ۳۸۱ و ۳۸۲). به دنبال روشنگریها و پس از نوشتن کتاب «اتاقی از آن خود» اثر «ویرجینیا وولف» و کتاب «جنس دوم» اثر «سیمون دوبووار»، زنان سعی کردند خود را از سلطه فکری و زبانی مردانه درآورند و از مشکلات، معضلات و احساسات رقیق زنانه‌شان بنویسند و تا جایی پیش بروند که زبان زنانه را در سر پروراندند (غلامی و همکار، ۱۳۹۲: ۲۲۶).

در آثار داستانی زنان به نوعی با بازتولید هویت جنسی روبه‌رو هستیم. نویسندگان زن در آثار داستانی خود ضمن برخورد با فرهنگ غالب، که به عقیده زبانشناسان و

نظریه پردازان فمینیسم، نهادی مردسالار، و زنان را به حاشیه رانده است، سعی می‌کنند با نقد وضع موجود، فضایی تازه از هستی زنانه به نمایش بگذارند که تا قبل از این، نادیده گرفته شده بود؛ به همین دلیل بازیابی خویشتن و هویت‌یابی یکی از مهمترین مؤلفه‌های در خور توجه در آثار داستانی زنان است که در سطوح مختلف متن در خور بررسی و تحلیل است (سراج، ۱۳۹۴: ۲۷).

اساساً زن نویسنده از سوی منتقدان ادبی چندان جدی گرفته نمی‌شد و به همین دلیل اگر نوشته‌ی یکی از زنان نویسنده می‌توانست از سد بی‌توجهی منتقدان ادبی بگذرد، باز هم به دنبال سایه‌ی مردی در زندگی ادبی او می‌گشتند (پاینده، ۱۳۸۱: ۷۴). نویسندگان زن از آغاز برای بیان مفاهیم زنانگی، گونه‌ی ادبی رمان را بر ژانرهای دیگر ادبی برتر شمرده‌اند. رمان یگانه گونه‌ی ادبی بوده است که شماری بزرگ از زنان در آن سهمیم بوده‌اند. این فرم ادبی در سالهای اخیر به صورت وسیله‌ی برگزیده درآمده است که زنان جنبه‌هایی از زندگی جنسی‌شان را با آن کاویده و منتشر کرده‌اند؛ جنبه‌هایی که پیش از این در پهنه هنر یا در جامعه به آن توجهی نمی‌شد (مایلز، ۱۳۸۰: ۳۸). با بررسی آثار ادبی، نقد فمینیستی نیز وارد عرصه ادبیات شد و ستم و خشونت را آشکارا بیان کرد که بر زنان وارد می‌شد. در واقع بتدریج تفاوت‌گرایی را تجربه کردند که فمینیسم فرانسوی در مورد آن صحبت می‌کرد. نمود خشونت در ادبیات به چند اثر محدود نیست. به دلیل دامنه گسترده خشونت، ردپای آن را می‌توان در بسیاری از آثار ادبی جستجو کرد. ادبیات به عنوان زیرمجموعه‌ای از زبان می‌تواند ظلم و ستم آشکار را فریاد بزند. نظر دریدا در رابطه با تمایزی که زبان ایجاد می‌کند، این‌گونه است: «زبان با ایجاد تمایزهای سلسله مراتبی که دارد، موجب روابط نامتقارن قدرت شده است» (شهبازی مقدم و همکار، ۱۳۹۵: ۳۱). توجه دریدا به خشونت بنیادی، چگونگی استثمار شدن اقشار به حاشیه رانده شده را آشکار می‌کند که به دلیل تفاوتشان با گروه قدرتمندتر با امتیازات ویژه برای تحمیل بردگی و تسلط سیاسی خویش، حق ورود به قلمرو زبان را ندارند و در نتیجه در تولید معنا و بازنمایی نقشی نداشته‌اند (همان). ذهن را به این سو می‌کشاند که ادبیات تا چه اندازه‌ای بستر مناسب برای بیان خشونت است.

۶. نموده‌های خشونت علیه زنان در رمان «شیفتگی‌ها»

رمان «شیفتگی‌ها»، چنانکه از نامش برمی‌آید درباره‌ی عاشقی و دلدادگی است؛ از جان

_____ بازنمایی خشونت علیه زنان در رمان «شیفتگی‌ها» اثر «خابیر ماریاس» و رمان «پیاده» اثر...

گرفتن احساسی عمیق خبر می‌دهد که ناخواسته در درونت ریشه دوانده است و تو را به گوشه و زوایایی از ذهنت می‌برد که هرگز از وجودشان آگاه نبودی و به کارهایی وامی‌دارد که جرئت انجام دادنشان را هرگز در خود سراغ نداشتی. شیفتگی‌ها داستان رازهای سر به مهر انسانهاست (ماریاس، ذیل مقدمه مترجم: ۱۳۹۷). رمان شیفتگی‌ها رمان عشق است و بهای هنگفتی که برای این عشق پرداخت شده است.

این رمان در زیر نام دلفریبش، روایتگر خشونتی هولناک علیه زنان است؛ مردی که دیوانه‌وار، زنی را که همسر و فرزند دارد و عاشقانه از زندگیش لذت می‌برد، دوست دارد؛ بدون اینکه زن بداند با نقشه‌ای از پیش تعیین شده همسرش را به قتل می‌رساند تا او را تصاحب کند و همین اتفاق هم می‌افتد. در این بین دختری جوان به نام ماریا از این اتفاق آگاه می‌شود؛ اما خشونتهای روانی که شامل تحکیمهای زبانی و گاه جسمی است، او را ساکت نگه داشته است.

۶-۱ شخصیت‌های محوری زن در رمان «شیفتگی‌ها»

ماریا: زنی است که ناخواسته وارد اتفاقی عجیب و هولناک شده است. او از فردی بی‌خبر، که به زندگی زنی دیگر غبطه می‌خورد به زن آگاهی تبدیل می‌شود که بین دو راهی وجدان و احساس گرفتار شده است؛ درگیر عشقی نافرجام می‌شود و معشوقه فردی است که فکر و عشقش درگیر دیگری است.

لوییزا: زنی است زیبا، ثروتمند و همسری دارد که او را عاشقانه دوست دارد و فرزندان که چون فرشتگان در کنارش هستند. اتفاق وحشتناکی در زندگی او رخ می‌دهد و به ناگاه همسرش کشته می‌شود و چندی بعد در بی‌خبری تمام با قاتل شوهرش ازدواج می‌کند.

۶-۲ خشونتهای روانی

واگویه‌های ذهنی مکرر ماریا در رمان و ترسها و دلهره‌هایش از اتفاقاتی که به ناگاه درگیر آن شده است، روان او را به هم ریخته است. ماریا به دعوت اجباری دیاز وارلا (خابیر)، بعد از اینکه تصادفی متوجه شد دیاز در قتل میگوئل، همسر لوییزا نقش داشته است به دیدن او می‌رود و در مسیر محل کار تا خانه دیاز با ترس و واهمه با خریدن زمان و تأخیر در دیدار، واگویه‌هایی با خود داشت که ناشی از دلهره او بود: «چرا قبول کردم؟

چرا نگفتم نیام؟ چرا از دستش فرار نمی‌کنم و قایم نمی‌شم یا حتی، چرا به پلیس خبر نمیدم؟ چرا با وجود اینکه می‌دونم چه کار کرده باز هم موافقت می‌کنم به دیدنش برم؟» (ماریاس، ۱۳۹۷: ۲۱۶).

آن شب همزمان که قدم به قدم راه می‌رفتم با خودم می‌گفتم کاش خابیر (دiaz) مرده بود. کاش همین الآن مرده بود و زنگ که می‌زدم جواب نمی‌داد؛ دراز به دراز روی زمین افتاده بود؛ دیگه حرکت نمی‌کرد؛ نمی‌تونست سر چیزی با من بحث کنه و من هم نمی‌تونستم با اون حرف بزنم. آگه مرده بود، تمام ترسها و تردیدهام از بین می‌رفت. دیگه مجبور نبودم به حرفهایش گوش کنم یا ندونم چه کار باید بکنم (همان: ۲۲۳).

۳-۶ خشونت‌های اقتصادی

نویسنده شخصیت‌های اصلی زن داستان را درگیر مسائل اقتصادی نکرده است؛ اما در جایی از رمان به تن فروشی دختران اشاره می‌کند که از فقر ناشی شده است. شاهدان خیابانی قتل در صحنه قتل میگوئل اشاره کردند که گوریل به میگوئل می‌گوید: «او دخترانش را وارد یک شبکه روسپی‌گری بین‌المللی کرده است» (همان: ۲۸).

۴-۶ خشونت‌های جسمی

قتل میگوئل برای تصاحب لویزا، خشونت‌بارترین قسمت رمان شیفتگی‌هاست. زن و مردی که عاشقانه هم را دوست دارند در حالی که نفر سوم (دiaz و ارالا) هم نقشه قتل می‌کشد؛ مردی که دوست و همراه خانوادگی‌شان است. فشار روحی وحشتناکی که به لویزا بعد از قتل همسرش روی می‌آورد و دیازی که خود را کمک حال خانواده مصیبت زده می‌داند، بیش از همه رنج‌آور است. این خشونت زمانی آشکار می‌شود که ماریا بیان می‌کند زمانی که Diaz و ارالا متوجه می‌شود که ماجرا را می‌دانم، مرا به خانه‌اش دعوت کرد. بعد از وارد شدنم به خانه Diaz صحبت‌های اولیه از صبحی که در آن خانه چشم باز کردم، شروع شد.

بعد دستش را روی شانهم گذاشت؛ مثل وزنه سنگین بود؛ انگار یک توده گوشت رویم افتاده باشد. کافی است مردها تهدیدمان کنند یا با خشونت روی تخت هلمان بدهند. تصور کردم همان یک دست کافی بود تا دخلم بیاید؛ چه برسد به دوتا. ترسیدم با یک حرکت سریع دستش را دور گردنم حلقه کند. به فشار دستش روی

_____ بازنمایی خشونت علیه زنان در رمان «شیفتگی‌ها» اثر «خابیر ماریاس» و رمان «پیاده» اثر...

شانه‌ام ادامه داد. به نظرم آمد که بیشترش کرد؛ اما نامحسوس. انگار قصد داشت بی آنکه بفهمم مرا به زانو دریاورد. شاید چلانندی در کار نبود و فقط وزن و فشار ادامه داشت. برای همین حس آزاردهنده بیشتر می‌شد. در آن تماس غیرعادی حس تحقیرآمیزی وجود داشت. انگار می‌گفت بین چه زوری دارم یا می‌دونی چه کارهایی ازم ساخته ست» (ماریاس، ۱۳۹۷: ۱۹۲ و ۱۹۳).

۵-۶ خشونت‌های جنسی

ترس ماریا از دیدار اجباری دیاز و اجبار دیاز برای همبستر شدن، ذهن ماریا را درگیر کرده بود.

اگر بخواد درباره خودش حرف بزنه بهش گوش بدم و اگر با کمترین نوازش و خواهش با یک اشاره مختصر به سمت اتاق خواب، بدون اینکه به خودش زحمت گفتن هیچ کلام تأثیرگذار و ملاحظت آمیزی بده، مثل خیلی از مردها که در استفاده از زبانشون تنبل هستن، پیشنهاد همبستر شدنش را احتمالاً بپذیرم؟ (ماریاس، ۱۳۹۷: ۲۱۶)

در جایی دیگر از رمان وقتی ماریا و دیاز در حال صحبت هستند، ماریا این‌گونه از نگاه دیاز وارلا می‌گوید: «نگاه خریدارانه‌ای به من انداخت. مشتش را زیر گونه و آرنجش را روی میز گذاشته بود. نگاهم را برگرداندم. از چشمهایی که آن‌طور به من زل زده بودند دلم آشوب شد» (ماریاس، ۱۳۹۷: ۱۱۷).

۷. نموده‌های خشونت علیه زنان در رمان «پیاده»

رمان پیاده، رمانی است که به طور کامل بازگوکننده خشونت علیه زنان است. انواع خشونت‌ها در این رمان بر سر انیس، شخصیت محوری زن داستان، آوار شده است. باورهای غلط، آموزش ناکافی، نبود آگاهی و بسیاری از موارد دیگر، شخصیت انیس را درگیر زندگی هولناکی کرده است.

۱-۷ شخصیت محوری زن در رمان «پیاده»

انیس: دختری روستایی است با هزاران آرزو که به عقد مردی درمی‌آید که فلش از کینه و بددلی نسبت به زنان سرشار است. مرد درگیر کارهای سیاسی است و زندگی تلخ و سخت و وحشتناک انیس را رقم می‌زند.

۷-۲ خوشنوت‌های روانی

کرامت وقتی انیس را به تهران آورد، بعد از چندی با مهمان ناخوانده‌ای به نام هوشنگ به خانه آمد. کرامت که شکاک و بددل بود در اتاق را به روی انیس می‌بست و انیس حق نداشت از اتاق خارج شود. «هفده روز است زندانی است. کرامت صبح که می‌رود درها را به رویش قفل می‌کند؛ ظهر یا عصر که برمی‌گردد آزادش می‌کند» (سلیمانی، ۱۳۹۸: ۲۶).

تهمت‌ها بعد از بارداری انیس و نبود کرامت آغاز شد. کرامت بچه انیس را از هوشنگ می‌دانست؛ چون به عقیم بودن خود یقین داشت. کرامت که به زندان افتاد انیس به روستا برگشت. اوایل همه چیز خوب بود؛ اما وقتی برادر کرامت به ملاقاتش رفت و کرامت تهمت بی‌عفتی به انیس زد، همه چیز تغییر کرد.

برادر کرامت وقتی به گوران برگشت «آن قدر خبر بد داشت که چند روز خودش را از پدر و مادرش و انیس پنهان کرد و بعد انیس را یک روز سر تشت رختشویی تنها گیر آورد و هرچه لیچار بلد بود بارش کرد و حتی دو سه تا تپیا زیر تشت رختشویی زد و گفت بهتر است قبل از آنکه گورانی‌ها بدانند چه کرده شبانه از گوران برود و خودش را گم و گور کند؛ نمی‌خواهد دستش را به خون او آلوده کند و گرنه محال بود انیس زنده از در خانه پدری کرامت بیرون برود» (همان: ۷۸). دیگر گوران محل زندگی نبود. با مقدار پولی که داشت بلیت اتوبوس خرید و تنها و بی‌کس به تهران برگشت.

واگویه‌های ذهنی انیس، پذیرش اتهام بدون اینکه مرتکب جرمی شده باشد تا جایی که در ذهنش، خودش را سنگسار می‌کرد؛ سکوت و گریه و فکر خودکشی از آسیب‌های روانی است که در پی خوشنوت‌های کرامت، خانواده و جامعه برای انیس پیش آمده بود. «کاش برگشته بود گوران. سنگسارش می‌کردند. غلام عباس گفته بود حکم زن زناکاری که شوهر داشته باشد سنگسار است» (همان: ۹۶).

فکر خودکشی، که از روان ناآرام و جسم در عذابش ناشی می‌شد: «پولش را نداشت و گرنه می‌رفت داروخانه و مرگ موش می‌خرید؛ نه برای این طفل معصوم؛ برای خودش. خودش که بمیرد او هم می‌میرد. اصلاً نمیرد. پس از مرگم جهان را آب گیرد! چه اهمیتی دارد؟» (همان: ۹۹).

طلاق و دادن حضانت کودک به کرامت از دیگر مصداق‌های خوشنوت‌های روانی علیه انیس است.

_____ بازنمایی خشونت علیه زنان در رمان «شیفتگی‌ها» اثر «خابیر ماریاس» و رمان «پیاده» اثر...

دادن حضانت کامران به کرامت: «کامران را به کرامت می‌بازد. احساس می‌کند نه کامران که کل زندگی‌اش را به کرامت باخته است» (همان: ۲۰۸).

۷-۳ خشونت‌های اقتصادی

وقتی کرامت انیس را یکدفعه ترک کرد و به او تهمت بی‌عفتی زد و به صورت غیابی طلاقش داد، انیس در تهران بدون هیچ پولی مجبور بود شکم خود و فرزندش را سیر کند.

واقعیت آن بود که چیزی برای خوردن نداشت و حالا که دهان باز کامران را می‌دید، چاره‌ای نداشت جز آنکه او را بردارد و برای پیدا کردن غذا به کوچه و خیابان برود. اندک پول باقیمانده را برداشت و پسرک را بغل کرد و راه آمده را پای برهنه، چنان نرم و دزدکی پایین رفت که زهرا خانم متوجه نشد. باید سری به میدان تره بار می‌زد؛ تنها جایی که امکان فراهم کردن چهار قلم صیفی‌جات برای سیر کردن شکم خودش و بچه‌اش بود (سلیمانی، ۱۳۹۸: ۱۰۲).

اما تلخی ماجرا این بود:

چیزی که می‌خواست میوه نبود، سیب زمینی و پیاز و مقداری گوجه و کدو و بادمجان بود. یک راست به غرفه صیفی‌جات رفت؛ به بخش پس مانده‌ها. گوجه‌های شل و وارفته را زیرو رو کرد و چندتایی که به نظرش بهتر آمدند ریخت توی پلاستیکی که با خودش آورده بود. به کسی نگاه نمی‌کرد. نباید نگاه می‌کرد؛ تحمل نگاه مردم را نداشت (همان).

فکر فروش بچه را یکی از زنان همسایه به جانش انداخته بود. «بارها به شوخی و جدی گفته بود نباید خودش را پای بچه‌اش پیر کند اما نگفته بود برای بچه‌اش مشتری دارد» (همان: ۱۰۴). با شنیدن این حرف بچه را محکم به سینه چسباند. بلند شد و شروع کرد به راه رفتن و تکان دادن بچه. روز بعد و روزهای بعد باز به پیشنهاد شهناز خانم فکر کرد؛ اما سرانجام گفت بچه‌اش را نمی‌فروشد. گفت این کار را بکند خدا قصاصش می‌کند (همان: ۱۰۶-۱۰۸).

۷-۴ خشونت‌های جسمی

زندانی کردن انیس در اتاق، کتک زدن زن باردار و کشتن انیس با ضربات چاقو از خشونت‌های جسمی علیه شخصیت اصلی زن رمان است که نویسنده به آنها اشاره کرده

است.

زندانی کردن انیس در اتاق تا زمانی که هوشنگ در خانه بود ادامه داشت تا اینکه انیس به بیماری روده‌ای مبتلا شده بود؛ حتی برای اجابت مزاج حق نداشت از توالت استفاده کند و باید کار خود را در درون یک قابلمه‌ای که کرامت تعیین کرده انجام دهد. «یازده روز است که آب می خورد؛ بالا می آورد. اسهال امانش را بریده؛ رمقی برایش نمانده. سرش سنگین است و دست و پایش بی حس» (سلیمانی، ۱۳۹۸: ۳۸). بعد از دفع خون بی حال می شود و روی زمین می افتد و ناله می کند. هوشنگ، قفل در را باز می کند و وارد اتاق می شود. «نای حرف زدن ندارد؛ ناله می کند به شیوه مادرش ناله می کند؛ کش دار و درد آلود» (همان: ۳۹).

بعد از اینکه انیس از درمانگاه برگشت. هوشنگ فرار کرده و کرامت بسیار عصبانی بود و انیس را مقصر می دانست. کرامت هم قصد فرار داشت؛ قبل از رفتن به انیس گفت که باید برود. به انیس سفارش می کند که دهانش را ببندد؛ اما انیس از تنهایی در شهر غریب می ترسد: «من هم می آم. من اینجا تنها نمی مونم. کرامت انیس را هل می دهد و انیس روی رختخواب پشیمی می افتد. بتمرگ اینجا ببینم. می آم. می آم؟ نمی رم مهمونی که» (سلیمانی، ۱۳۹۸: ۴۸). انیس مقاومت می کند و مچ پای کرامت را می گیرد تا مانع رفتن او شود: «کرامت با پا می کوبد تخت سینه انیس. انیس می افتد روی رختخواب و نفسش بالا نمی آید» (همان).

شش ماه بعد از ازدواج با هوشنگ، او نیز روی انیس دست بلند کرده بود. «آخه کدوم نامسلمونی دست رو زن باردار بلند می کنه؟ دستت بشکنه به حق صاحب این وقت عزیز. زهرا خانم ویکس را آرام می مالد پشت انیس و آقا هوشنگ را نفرین می کند» (همان: ۱۵۱). کشتن انیس توسط برادرش اسفندیار، که از کودکی از حرفهای گورانی‌ها از انیس برای خود یک بی آبرو ساخته است و حالا که بزرگ شده در پی انتقام آمده است: «هفده ضربه چاقو. آتش و لاش شد سینه و شکم و پک و پهلوی انیس» (همان: ۲۱۱).

۵-۷ خشونت‌های جنسی

خشونت‌های جنسی در این رمان آشکارا به چشم می خورد:

۱. تهمت‌های ناروای همسر انیس (کرامت) به دلیل شکاک و بددل بودنش کافی بود تا به زنش تهمت ارتباط جنسی با هوشنگ بزند و اتهام کودک در شکم انیس از او نیست

_____ بازنمایی خشونت علیه زنان در رمان «شیفتگی‌ها» اثر «خابیر ماریاس» و رمان «پیاده» اثر...

و متعلق به هوشنگ است.

۲. اذیت‌های کارگر تره‌بار: «اولین بار وقتی مرد سایه‌ای میدان تره‌بار در کوچه پس کوچه‌های میدان هاشمی تعقیبش کرد، کامران را نشانده گوشه‌اتاق و خودش هم نشست روبه‌رویش و او را و دودمانش را شست و گذاشت کنار» (همان: ۱۱۴).

مرد سایه‌ای گفت کارگر است و به او پیشنهاد کمک کرد. آدرس منزل انیس را خواست؛ اما او پا به فرار گذاشت و مرد قهقهه زد (همان: ۱۱۵).

۳. خشونت جنسی علیه کودک: انیس در منزل مردی تنها و مسن و مرفه که فرزندانش خارج بودند، کار پیدا کرد. کامران را هم با خود می‌برد. مرد از آنها خواست در این خانه بمانند تا او کامران را درست تربیت کند. بعد از مشورت، انیس به خانه‌ی مرد رفت؛ اما بعد از یک‌ماه همنشینی با آقا از کرده‌اش پشیمان شد. مرد وقتی به خانه می‌آمد، لباس‌های بیچه را در می‌آورد و با او بازی می‌کرد. می‌گفت لباس را بشر اختراع کرده و گرنه آدمیزاد از اساس لخت مادرزاد بوده است. زهرا خانم در همان جمعه‌ی اولین هفته اقامت انیس به او گفت این مرتیکه مرض بیچه‌بازی دارد و باید انیس زودتر جان خودش و بیچه‌اش را بردارد و از آن خانه فرار کند. انیس باور نمی‌کرد یک پیرمرد خارج رفته به بیچه‌ی سه ساله‌اش ور برود (همان: ۱۳۲-۱۳۴).

نتیجه‌گیری

در این پژوهش با بازنمایی نقد فمینیستی و بررسی خشونت علیه زنان، که یکی از عوامل اصلی این جنس است به واکاوی انواع خشونت در دو رمان «شیفتگی‌ها» اثر «خابیر ماریاس» و رمان «پیاده» اثر «بلقیس سلیمانی» پرداخته شده است. با نظر به اینکه پیرنگ دو رمان کاملاً با هم متفاوت است و رمانها از دو زبان و فرهنگ گوناگون روایت می‌شود و هم‌چنین با توجه به طبقه اجتماعی متفاوت شخصیت‌های محوری زن دو رمان، درونمایه هر دو رمان به بازنمایی خشونت علیه زنان اشاره می‌کند که نشان می‌دهد خشونت علیه زنان به زبان و فرهنگ و طبقه اجتماعی خاصی تعلق ندارد.

در این مقاله انواع خشونت مطرح است: خشونت‌های نوعی که زیرمجموعه‌های آن عبارت است از: خشونت آشکار و خشونت پنهان و خشونت‌های موضوعی شامل خشونت‌های روانی، خشونت‌های اقتصادی، خشونت‌های جنسی و جسمی؛ سپس به بررسی خشونت‌های نوعی و موضوعی به صورت تحلیلی - تطبیقی در این دو رمان پرداخته شد.

بازتاب خشم پنهان و آشکار، توأمان در دو رمان مورد استفاده نویسندگان قرار گرفته است. خشم پنهانی که بر کل دو رمان سایه افکنده است و شخصیت‌های محوری زن داستان را آزار می‌دهد از بیشترین موارد استفاده نویسندگان است که ناشی از نظام مردسالار در هر دو جامعه غربی- شرقی در این دو رمان است.

نتایج بررسیها نشان داد، ابعاد خشونت علیه زنان در رمان شیفتگی‌ها و رمان پیاده با وجود خشونت هولناکی چون قتل، که در هر دو رمان مشاهده شد، یکی برای به دست آوردن و دیگری برای نابود کردن از خشونت‌های بارز و آشکار علیه زنان است. کنش اصلی شخصیت‌های اصلی زنان در هر دو رمان شامل سکوت، تسلیم، گریه، حس حقارت، واگویه‌های ذهنی و غیره است که نظام مردسالار جامعه‌ای را بر آنان تحمیل کرده است که در آن زندگی می‌کنند.

پیوست: (جدول شخصیت‌های محوری زن و کنش‌های آنان در برابر انواع خشونت)

نوع کنش	نوع خشونت	شخصیت محوری زنان
پذیرش، گریه، سکوت، واگویه‌های ذهنی، گاهی پرخاش، حس حقارت، تسلیم شدن.	انواع خشونت‌ها در این رمان مشاهده شد. خشونت روانی خشونت اقتصادی خشونت جسمی خشونت جسمی	رمان پیاده: انیس
پذیرش، سکوت، حس تحقیرشدگی، واگویه‌های ذهنی، تسلیم شدن	انواع خشونت‌ها در این رمان مشاهده شد. خشونت روانی خشونت اقتصادی خشونت جسمی خشونت جسمی	رمان شیفتگی‌ها: لوییزا و ماریا

فهرست منابع

آبوت، پالما؛ والاس، کلر؛ (۱۳۹۱) **جامعه‌شناسی زن**؛ ترجمه منیژه نجم عراقی، تهران: نشر نی.
اعزازی، شهلا؛ (۱۳۷۶) **جامعه‌شناسی خانواده**؛ تهران: نشر روشنگران و مطالعات زنان.

- _____ بازنمایی خشونت علیه زنان در رمان «شیفتگی‌ها» اثر «خابیر ماریاس» و رمان «پیاده» اثر...
- برسler، چارلز؛ (۱۳۸۶) درآمدی بر نظریه‌ها و روش‌های نقد ادبی؛ ترجمه مصطفی عابدینی فرد، تهران: نیلوفر.
- پاینده، حسین؛ (۱۳۸۱) «سیمین دانشور، شهرزادی پسامدرن»؛ کتاب ماه ادبیات و فلسفه، ش ۶، صص ۷۲-۸۱.
- جهانگللو، رامین؛ (۱۳۸۴) ایران در جستجوی مدرنیته، تهران: مرکز.
- حسنی فرد، عبدالرحمن؛ (۱۳۷۹) مجموعه مقالات اسلام و فمینیسم؛ ج یک، قم: انتشارات معارف.
- دهخدا، علی‌اکبر؛ (۱۳۷۳) لغتنامه؛ دوره جدید تهران: انتشارات دانشگاه تهران و همکاری انتشارات روزنه.
- رحمتی، محمداصداق؛ (۱۳۷۱) روان‌شناسی اجتماعی معاصر، قم: نشر سینا.
- رایبیز، روت؛ (۱۳۹۸) فمینیسم‌های ادبی؛ ترجمه احمدابومحوب، تهران: افراز.
- سراج، سیدعلی؛ (۱۳۹۴) گفتمان زنانه؛ تهران: انتشارات روشنگران و مطالعات زنان.
- سلیمانی، بلقیس؛ (۱۳۹۸) پیاده؛ تهران: چشمه.
- شیخاوندی، داود؛ (۱۳۸۶) جامعه‌شناسی انحرافات و مسائل جامعیتی ایران؛ تهران: قطره.
- شهبازی مقدم، ناهید؛ وظیفه‌شناس، سارا؛ (۱۳۹۵) «ساختار بنیادی خشونت در رمان و تأثیر آن در خشونت و تجاوز علیه زنان از دیدگاهی غربی»؛ مجله غرب شناسی بنیادی (پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی)، س ۷، ش ۱، صص ۲۹-۴۴.
- غلامی، حمیده؛ بخشی‌زاده، معصومه؛ (۱۳۹۲) «شعر زنانه ایران و سبک و گویش زنانه» فصلنامه تخصصی سبک‌شناسی نظم و نثر فارسی (بهارادب)، س ششم، صص ۲۲۵-۲۴۴.
- فارسیان، محمدرضا؛ (۱۳۷۸) «جنسیت در واژگان»؛ پایان‌نامه برای اخذ درجه کارشناسی ارشد، دانشگاه تهران.
- فیگز، کیت؛ (۱۳۸۴) زنان و تبعیض، تبعیض جنسی و افسانه فرصت‌های برابر؛ ترجمه اسفندیار زندپور و همکار، تهران: گل‌آذین.
- کار، مهرانگیز؛ (۱۳۷۹) پژوهشی درباره خشونت علیه زنان در ایران؛ تهران: نشر روشنگران و مطالعات زنان.
- ماریاس، خابیر؛ (۱۳۹۷) شیفتگی‌ها؛ ترجمه مهسا ملک مرزبان، تهران: چشمه.
- مایلز، رزالیند؛ (۱۳۸۰) زنان و رمان؛ ترجمه علی آذرنگ، تهران: مطالعات زنان.
- محمدی اصل، عباس؛ (۱۳۹۱) جنسیت و خشونت؛ تهران: گل‌آذین.

۱۷۱

فصلنامه پژوهش‌های ادبی سال ۱۹ شماره ۷، پاییز ۱۴۰۱

معین، محمد؛ (۱۳۹۳) فرهنگ فارسی؛ تهران: بیگی و راه رشد.
منسبریچ، جین؛ ولوآوکیان، سوزان؛ (۱۳۸۷) فلسفه سیاسی فمینیسم؛ ترجمه نیلوفر مهدیان، تهران: نی.
ملکیان، معصومه؛ (۱۳۹۳) «مفهوم‌سازی خشم در زبان فارسی»؛ نشریه پژوهش‌های زبانشناسی؛ ش ۲، ص ۳۷-۵۶.
ولف، ویرجینیا؛ (۱۳۸۴) اتاقی از آن خود؛ ترجمه صفورا نوربخش، تهران: نیلوفر.
هام، مگی؛ (۱۳۸۲) فرهنگ نظریه‌های فمینیستی؛ ترجمه نوشین احمدی خراسانی و همکار، تهران: توسعه.
هزواره‌ای، محمدرضا؛ (۱۳۸۳) «معناشناسی خشونت»؛ فصلنامه کتاب زنان، ش ۲۳، ص ۶، ص ۱۳-۴۰.

مقاله خارجی مورد استفاده

Magargee. E.I.(1982). Psychological determinants and correlates of criminal violence. In. m. wolfgang N. weiner(ED), criminal-violence, Beverly hills, CA:saga.

